عالم حسین پریس

الانبیاء احیاء یصلون فی قبورہم

الحمد للہ و المنۃ کہ دریں آوان سعادت توامان رسالہ متبرکہ

مسمّٰی بہ

تبشیر الاصفیاء
باثبات
حیات الانبیاء

مصنفہ

مقبول بارگاہ ایزدی مولانا مشتاق احمد صاحب انبیٹھوی
چشتی صابری مصنف تحصیل المنال وغیرہ حسب الارشاد
فیض بنیاد جناب مولوی عبد السلام صاحب مفتی شملہ و جناب
پیرجی حبیب اللہ صاحب امام مسجد شملہ

سنہ ۱۳۰۸ھ

احمدی پریس ساڈھورہ ضلع انبالہ میں چھپی

قیمت فی جلد ۲/

M.A.LIBRARY, A.M.U.
PE4372
۱۵
۱۳۷۲
CHEC

بِسْمِ اللهِ الرَّ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى رَسُوْلِهٖ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ اَجْمَعِيْنَ دَائِمًا اَبَدًا اِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ اَمَّا بَعْدُ سراپا قصور و ملام مشتاق احمد نام حسب اصرار بعض دوستان بی اعتبار در اثبات حیات جمیع انبیا بعد از وفات لاسیما اثبات حیات افضل الانبیا سید الکائنات اشرف المخلوقات علیه و علیهم الف الف صلوات و تحیات ورقی چند می‌نگارد و هرچه بعد تفحص اخبار صحیحه و آثار قویه در فهم این احقر البریه متمکن شده است آنرا بزبان قلم بسپارد پس اولاً بدانکه مسئله حیات انبیا متفق علیه بوده است قدیما و حدیثا ما بین جمهور علما از محدثین و فقها و بجز علامه تقی الدین ابن تیمیه و تلمیذ ایشان علامه شمس الدین ابن قیم و چندی پیروان ایشان که درین زمان در بلاد هندوستان پیدا شده اند کسی عالم معتبر و فاضل مستند انکار این مسئله نکرده و نه در خلافش قلم برداشته خاکسار اولاً احادیث ثبوت حیات نقل میکند بعد ازان همه خدشات و اعتراضات مخالفین را از بیخ و بن برمیکند بحول الله تعالی و توفیقه فاقول

در سنن ابن ماجه در باب وفاة النبی از اوس بن اوس صحابی رضی الله تعالی عنه مرویست
قَالَ[1] قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِنْ اَفْضَلِ اَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيْهَا خُلِقَ اٰدَمُ وَفِيْهِ النَّفْخَةُ وَفِيْهِ الصَّعْقَةُ فَاَكْثِرُوْا عَلَيَّ مِنَ الصَّلٰوةِ فِيْهِ فَاِنَّ صَلٰوتَكُمْ مَعْرُوْضَةٌ عَلَيَّ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ كَيْفَ تُعْرَضُ صَلٰوتُنَا عَلَيْكَ وَقَدْ اَرِمْتَ يعنی بَلِيْتَ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ عَلَى الْاَرْضِ اَنْ تَاْكُلَ اَجْسَادَ الْاَنْبِيَاءِ

انتهی درین حدیث حضرت سرور انبیا خواجه هردوسرا صلی الله علیه وسلم ارشاد میفرمایند که روز جمعه بسیار درود بفرستید برمن در آن پیدا کرده شد آدم و همدرین روز نفخه اولی و ثانیه خواهد شد بدرستیکه درود شما پیش کرده میشود برمن شخصی عرض کرد چطور درود مایان نزد آنحضرت

[1] ابن ماجه صفحه ۱۱۹

پیش کرده خواهد شد حالانکه آنجناب بوسیده یعنی خاک شده باشند حضرت نبی صلی الله علیه وسلم در
جوابش فرمودند بدرستیکه خدا تعالی بر زمین خوردن اجساد انبیا را حرام کرده است و همدرین صفحه
در سنن ابن ماجه حدیثی دیگر از ابی الدردا صحابی رضی الله عنه بتغیر یسیر همین معنی می آرد
و در آن حدیث این قدر جمله زیاده مروی شده است فَنَبِيُّ اللهِ حَيٌّ يُرْزَقُ یعنی نبی الله
زنده میباشد و رزق داده میشود و سند هر دو حدیث ابن ماجه مقبول و غیر مجروح است در حدیث اول
مابین صحابی و ابن ماجه چهار راوی واقع اند یکی ابوبکر ابن ابی شیبه دوم حسین بن علی
سیوم عبد الرحمن بن یزید چهارم ابو الاشعث نسبت راوی دوم در تقریب کلمه صدوق
نوشته و هر سه باقی را ثقة گفته و در روایت دوم مابین ابو دردا صحابی رضی الله عنه
و ابن ماجه شش واسطه واقع شده اند یکی عمر بن سواد دوم عبد الله بن وهب سیوم عمرو بن
الحارث این هر سه را در تقریب ثقة گفته است چهارم سعد بن ابی هلال پنجم زید بن ایمن
ششم عبادة بن نسی چهارم را صدوق پنجم را مقبول ششم را ثقة فاضل نوشته و
و فخر المتاخرین علامه جلال الدین سیوطی در کتاب شرح الصدور حدیث هذا را از سنن ابی
داؤد و حاکم هم باین الفاظ نقل میکند وَاَخْرَجَ اَبُوْدَاؤُدَ وَالْحَاكِمُ عَنْ اَوْسِ بْنِ اَوْسٍ
قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَكْثِرُوْا مِنَ الصَّلٰوةِ عَلَيَّ فِيْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ
فَاِنَّ صَلٰوتَكُمْ مَعْرُوْضَةٌ عَلَيَّ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللهِ وَكَيْفَ تُعْرَضُ صَلٰوتُنَا عَلَيْكَ
وَقَدْ اَرِمْتَ یعنی بَلِيْتَ فَقَالَ اِنَّ اللهَ حَرَّمَ عَلَى الْاَرْضِ اَجْسَادَ الْاَنْبِيَاءِ و در
ترغیب و ترهیب حافظ عبد العظیم حدیث اوس بن اوس را از نسائی و ابن حبان هم اخراج کرده و
سر آمد محدثین علامه شهاب الدین قسطلانی در مواهب لدنیه از بیهقی وغیره باین الفاظ روایت
میکند وَقَدْ رَوَى الْبَيْهَقِيُّ وَغَيْرُهُ مِنْ حَدِيْثِ اَنَسٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ الْاَنْبِيَاءُ اَحْيَاءٌ يُصَلُّوْنَ فِيْ قُبُوْرِهِمْ - ترجمه - روایت است از انس رضی الله عنه
تحقیق رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود انبیا در قبور خود زنده هستند نماز میگذارند انتهی
و از شرح الصدور معلوم میشود که علاوه بیهقی ابو یعلی و ابن منده نیز حدیث هذا روایت کرده اند
چنانچه میگوید وَاَخْرَجَ اَبُوْ يَعْلٰى وَالْبَيْهَقِيُّ وَابْنُ مَنْدَةَ عَنْ اَنَسٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ع [illegible]
شرح الصدور
صفحه [illegible]

ع مواهب
لدنیه [illegible]
[illegible]

قَالَ الْاَنْبِیَاءُ اَحْیَاءٌ فِیْ قُبُوْرِهِمْ یُصَلُّوْنَ۔ اِنْتَهٰی۔ و در مواہب حدیث بیہقی نقل کردہ حدیثے از صحیح مسلم آوردہ میگوید وَلَهٗ شَوَاهِدُ فِیْ صَحِیْحِ مُسْلِمٍ مِنْهَا قَوْلُهٗ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَرَرْتُ بِمُوْسٰی وَهُوَ قَائِمٌ یُصَلِّیْ فِیْ قَبْرِهٖ۔ یعنی پیغمبر ما حضرت نبی صلی اللہ علیہ وسلم گذشتم بر موسٰےؑ و او در قبر خود ایستادہ نماز میگذارد۔ انتہیٰ۔ خاکسار کاتب الحروف میگوید کہ در صحیح مسلم در باب الاسرا حدیث دیگر مثبت حیات انبیا موجود است و چنانکہ این حدیث نقل کردہ صاحب مواہب بر نماز گذاردن حضرت موسیٰ علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام دلالت میدارد و ازان حدیث مناسک حج ادا نمودن از حضرت موسیٰ و حضرت یونس علیہم السلام ثابت میشود و ہو ہذا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِوَادِی الْاَزْرَقِ فَقَالَ اَیُّ وَادٍ هٰذَا فَقَالُوْا هٰذَا وَادِی الْاَزْرَقِ قَالَ كَاَنِّیْ اَنْظُرُ اِلٰی مُوْسٰی هَابِطًا مِنَ الثَّنِیَّةِ وَلَهٗ جُؤَارٌ اِلَی اللّٰہِ بِالتَّلْبِیَةِ ثُمَّ اَتٰی عَلٰی هَرْشٰی فَقَالَ اَیُّ ثَنِیَّةٍ هٰذِهٖ قَالُوْا ثَنِیَّةُ هَرْشٰی قَالَ كَاَنِّیْ اَنْظُرُ اِلٰی یُوْنُسَ بْنِ مَتّٰی عَلٰی نَاقَةٍ حَمْرَاءَ جَعْدَةٍ عَلَیْهِ جُبَّةٌ مِنْ صُوْفٍ خِطَامُ نَاقَتِهٖ خُلْبَةٌ وَهُوَ یُلَبِّیْ قَالَ ابْنُ حَنْبَلٍ فِیْ حَدِیْثِهٖ قَالَ هُشَیْمٌ یَعْنِیْ لِیْفًا۔

ترجمہ روایت است از ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہ بدرستیکہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بر وادی ازرق گذشتند پس فرمودند این کدام وادی است صحابہ عرض کردند وادی ازرق است حضرت نبی صلے اللہ علیہ وسلم فرمودند گویا کہ می بینم موسٰےؑ را کہ فرود مے آید از ثنیہ بخدا ابتہا را لبیک میگوید۔ پستر رسیدند بر ہرشا فرمودند این کدام ثنیہ است صحابہ عرض کردند ثنیہ ہرشا است فرمودند گویا مے بینم یونسؑ بن متی را بر ناقہ سرخ موی مرغول سوار شدہ و بر وے جبۂ پشم است و مہار ناقہ اش از پوست خرماست لبیک میگوید انتہیٰ۔ امام نووی در شرح حدیث ہذا میفرما[ید] اگر کسے گوید باوجودیکہ حضرت موسیٰ و حضرت یونس وفات یافتہ بدار آخرت رسیدہ اند و آن دا[ر] عمل نیست۔ پس چطور حج میکنند و تلبیہ میگویند۔ باز در جواب این شبہہ چندے جوابات ذکر میکنند یکی ازان اینکہ انبیا مثل شہدا بلکہ از شہدا افضل اند و شہدا زندہ ہستند پیش پروردگار خود پس بعید نیست اینکہ حج کنند و نماز گذارند۔ چنانچہ ذکرش در حدیث دیگر وا[رد] شدہ است و تقرب جویند ہر قدر کہ توانستند زیرا کہ ہرچند ایشان در ظاہر وفات یافتہ

صحیح مسلم صفحہ ۹۶

مگر ایشان درہمین دنیا زندہ ہستند کہ دار عمل است و وقتیکہ دنیا فنا گردد و آخرت کہ دار جزا
است درپس وے آید عمل ہم منقطع خواہد شد۔ عبارت امام بلفظہ اینست۔ فَاِنْ قِیْلَ کَیْفَ
یَحُجُّوْنَ وَیُلَبُّوْنَ وَھُمْ اَمْوَاتٌ وَھُمْ فِی الدَّارِ الْاٰخِرَۃِ وَلَیْسَتْ دَارَ عَمَلٍ فَاعْلَمْ اَنَّ لِلْمَشَایِخِ
وَفِیْمَا ظَہَرَ لَنَا عَنْ ھٰذَا اَجْوِبَۃً اَحَدُھَا اَنَّھُمْ کَانُوْا کَالشُّھَدَاءِ بَلْ اَفْضَلُ مِنْھُمْ وَالشُّھَدَاءُ
اَحْیَاءٌ عِنْدَ رَبِّھِمْ فَلَا یَبْعُدُ اَنْ یَّحُجُّوْا وَیُصَلُّوْا کَمَا وَرَدَ فِی الْحَدِیْثِ الْاٰخَرِ وَاَنْ
یَتَقَرَّبُوْا اِلَی اللّٰہِ بِمَا اسْتَطَاعُوْا لِاَنَّھُمْ وَاِنْ کَانُوْا قَدْ تُوُفُّوْا فَھُمْ فِیْ ھٰذِہِ الدُّنْیَا الَّتِیْ
ھِیَ دَارُ الْعَمَلِ حَتّٰی اِذَا فَنِیَتْ مُدَّتُھَا وَتَعْقُبُھَا الْاٰخِرَۃُ الَّتِیْ ھِیَ دَارُ الْجَزَاءِ اِنْقَطَعَ الْعَمَلُ انتہٰی
و در مشکوۃ از ابی ہریرہؓ مروی ست قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلّٰی
عَلَیَّ عِنْدَ قَبْرِیْ سَمِعْتُہٗ وَمَنْ صَلّٰی عَلَیَّ نَائِیًا اُبْلِغْتُہٗ رَوَاہُ الْبَیْھَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ
فرمود رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ درود خواند بر من نزد قبر من می شنوم آنرا و کسیکہ
از دور فرستاد رسانیدہ میشوم آن را۔ و در مواہب روایت سلیمان بن سحیم از شفاء
قاضی عیاض نقل میکند۔ گفت سلیمان مشرف شدم بزیارت رسول اللہ صلے اللہ
علیہ وسلم در خواب۔ عرض نمودم مردمانیکہ پیش آن حضور حاضر شدہ سلام میکنند
آنجناب سلام ایشان مے شنوند؟ فرمود بلے مے شنوم و جواب میدہم عبارتہ ہکذا
وَعَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ سُحَیْمٍ مَا ذَکَرَہُ الْقَاضِیْ عِیَاضٌ فِی الشِّفَاءِ قَالَ رَاَیْتُ النَّبِیَّ
صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فِی النَّوْمِ فَقُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ ھٰؤُلَاءِ الَّذِیْنَ یَاْتُوْنَکَ فَیُسَلِّمُوْنَ
عَلَیْکَ اَتَفْقَہُ سَلَامَھُمْ قَالَ نَعَمْ وَاَرُدُّ عَلَیْھِمْ۔ انتہی۔ و در الرحمۃ المہداۃ
فصل رابع مشکوۃ از عمار بن یاسر رضی اللہ عنہ روایت میکند۔ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ
صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یَا عَمَّارُ اِنَّ لِلّٰہِ عَزَّ وَجَلَّ مَلَکًا اَعْطَاہُ اللّٰہُ اَسْمَاعَ الْخَلَائِقِ کُلِّھَا
وَھُوَ قَائِمٌ عَلٰی قَبْرِیْ اِذَا مُتُّ اِلٰی یَوْمِ الْقِیَامَۃِ فَلَیْسَ اَحَدٌ مِّنْ اُمَّتِیْ یُصَلِّیْ عَلَیَّ
صَلٰوۃً اِلَّا سَمَّاہُ بِاسْمِہٖ وَاسْمِ اَبِیْہِ قَالَ صَلّٰی عَلَیْکَ فُلَانٌ کَذَا وَکَذَا فَیُصَلِّی الرَّبُّ عَلٰی
ذٰلِکَ الرَّجُلِ بِکُلِّ وَاحِدٍ عَشْرًا رَوَاہُ الدَّارَقُطْنِیُّ۔ ترجمہ۔ گفت عمار بن یاسر
کہ فرمودند رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اے عمار از جانب خدا تعالےٰ یک فرشتہ البتہ بر قبر من

ایستاده خدا تعالی وی را بر شنوائے خلایق مقرر کرده است از وقت وفات من تا روز قیامت پس هر که از امت من درود مے فرستد بر من نام فرستنده و نام پدرش میبرد و میگوید فلان ابن فلان بر شما درود فرستاده است پس خدا تعالی عوض هر درود بر آنکس ده درود یعنے ده بار رحمت نازل مے فرماید انتهی۔ و در مشکوة بحواله ابوداؤد و بیهقی از ابوهریره روایت میکند قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ اَحَدٍ یُسَلِّمُ عَلَیَّ اِلَّا رَدَّ اللّٰهُ عَلَیَّ رُوْحِیْ حَتّٰی اَرُدَّ عَلَیْهِ السَّلَامَ۔ ترجمه۔ نیست هیچ یکے از امت من که سلام میفرستد بر من مگر خدا تعالی روح مرا باز میفرستد و جواب سلامش میدهم اگر کسے را ازین حدیث وهم پیدا شود که ردّ روح میخواهد مفارقت جسم را و این خلاف حیات ست در ازاله این شبه علامه جلال الدین سیوطی رحمه الله درین باب رساله مستقل نوشته پانزده جواب تحریر کرده داد تبحر داده اند منجمله آن اجوبه دو جواب را بلفظه نقل کردن کافی مے دانم در جواب رابع گفته لَیْسَ الْمُرَادُ بِرَدِّ الرُّوْحِ عَوْدُهَا بَعْدَ الْمُفَارَقَةِ لِلْبَدَنِ وَاِنَّمَا النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِالْبَرْزَخِ مَشْغُوْلٌ بِاَحْوَالِ الْمَلَکُوْتِ مُسْتَغْرِقٌ فِیْ مُشَاهَدَةِ رَبِّهٖ کَمَا کَانَ فِی الدُّنْیَا فِیْ حَالَةِ الْوَحْیِ وَفِیْ اَوْقَاتٍ اُخَرَ فَعُبِّرَ عَنْ اِفَاقَتِهٖ مِنْ تِلْکَ الْمُشَاهَدَةِ وَذٰلِکَ الْاِسْتِغْرَاقِ بِرَدِّ الرُّوْحِ ترجمه۔ مراد از ردّ روح این نیست که بعد مفارقت جسم باز عود میکند بلکه مراد این ست که حضرت رسول الله صلے الله علیه وسلم در عالم برزخ در مشاهده تجلیات رب الکائنات مشغول اند افاقه از انحالت را بردّ روح تعبیر فرمود اَلْوَجْهُ الْخَامِسُ اَنْ یُّقَالَ اَنَّ الرَّدَّ یَسْتَلْزِمُ الْاِسْتِمْرَارَ لِاَنَّ الزَّمَانَ لَا یَخْلُوْ عَنْ مُصَلٍّ عَلَیْهِ فِیْ اَقْطَارِ الْاَرْضِ فَلَا یَخْلُوْ مِنْ کَوْنِ الرُّوْحِ فِیْ بَدَنِهٖ۔ ترجمه وجه خامس اینکه ردّ روح استمرار را میخواهد زیرا که هیچ زمانے خالی نیست که در اطراف زمین درود خواننده نباشد و علامه ابوالقاسم اصبهانی در ترغیب و ترهیب خود مؤید معنی هذا روایتے دیگر از حضرت انس رضی الله عنه آورده است حیث قَالَ عَنْ اَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلّٰی عَلَیَّ مِائَةً فِیْ یَوْمِ الْجُمُعَةِ وَلَیْلَةِ الْجُمُعَةِ قَضَی اللّٰهُ لَهٗ مِائَةَ حَاجَةٍ سَبْعِیْنَ مِنْ حَوَائِجِ الْاٰخِرَةِ وَثَلٰثِیْنَ مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْیَا ثُمَّ وَکَّلَ اللّٰهُ بِذٰلِکَ مَلَکًا یُدْخِلُ عَلٰی قَبْرِیْ کَمَا یُدْخِلُ عَلَیْکُمُ الْهَدَایَا اِنَّ عِلْمِیْ بَعْدَ مَوْتِیْ کَعِلْمِیْ فِی الْحَیَاةِ

درین

حدیث این جملہ زیادہ آوردہ است (اِنَّ عِلْمِیْ بَعْدَ مَوْتِیْ کَعِلْمِیْ فِی الْحَیَاۃِ) یعنے حضرت
رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم میفرمایند بدرستیکہ علم من بعد وفات من مثل علم من در حیات است
وعلامہ جلال الدین سیوطی رحمہ اللہ در رسالہ خود کہ برائے اثبات حیات انبیا نوشتہ اند حدیثے از
ابیہریرہ رضی اللہ عنہ مے آرند کہ گفت شنیدم از رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم کہ میفرمودند قسم
بذاتیکہ روح من در دست قدرت او تعالیٰ البتہ عیسی بن مریم فرود خواہد آمد و بر من ایستادہ ندا خواہد
کرد کہ یا محمد جوابش خواہم داد عبارتہ ہکذا وَاَخْرَجَہٗ اَبُوْ یَعْلٰی عَنْ اَبِیْ ہُرَیْرَۃَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ
اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ وَالَّذِیْ نَفْسِیْ بِیَدِہٖ لَیَنْزِلَنَّ عِیْسَی بْنُ مَرْیَمَ ثُمَّ
یَقُوْمُ عَلٰی قَبْرِیْ فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ لَاُجِیْبَنَّہٗ انتہی۔ و در مشکوۃ است از عائشہ صدیقہ
رضی اللہ تعالیٰ عنہا قَالَتْ کُنْتُ اَدْخُلُ بَیْتِیَ الَّذِیْ فِیْہِ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ
وَاَنَا وَاضِعَۃٌ ثَوْبِیْ وَاَقُوْلُ اِنَّمَا ھُوَ زَوْجِیْ وَاَبِیْ فَلَمَّا دُفِنَ عُمَرُ مَعَھُمْ فَوَاللّٰہِ مَا
دَخَلْتُہٗ اِلَّا وَاَنَا مَشْدُوْدَۃٌ عَلَیَّ ثِیَابِیْ حَیَاءً مِّنْ عُمَرَ رواہ احمد ترجمہ۔ گفت
عائشہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا داخل مے شدم در بیتیکہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم مدفون بودند
(یعنے والد ابوبکر) ومیگذاشتم پارچہ (یعنے چادر) خود را بدل خود میگفتم جز این نیست کہ در نیجا
زوج و پدر من ہستند یعنے ضرورت حجاب شرعی نیست پس ہرگاہیکہ عمر مدفون شدند
پس قسم بخدا داخل نشدم دران خانہ یعنے روضہ شریف مگر بحالتیکہ ثیاب من بر من بستہ
مے بودند بوجہ حیا از عمر انتہی۔ ازین حدیث مسند احمد نہ صرف حیات سید الانبیا ثابت شد
بلکہ حیات شیخین رضی اللہ عنہما ہم بثبوت پیوست۔ **تنبیہ** بدان اصلحک اللہ تعالیٰ
احادیثے کہ تا اینجا بقید کتابت در آمدند بعضے ازانہا بدلالت مطابقی مثبت مدعا یعنے
حیات انبیا اند چنانکہ در حدیث دوم ابن ماجہ جملہ فَنَبِیُّ اللّٰہِ حَیٌّ یُّرْزَقُ و در حدیث
بیہقی جملہ اَلْاَنْبِیَاءُ اَحْیَاءٌ یُصَلُّوْنَ فِیْ قُبُوْرِھِمْ واقع است وبعض احادیث بدلالت
التزامی مفید مطلب اند مثلاً از حدیث اول ابن ماجہ نہ بوسیدہ شدن اجسام انبیا بعد از وفات
و از یک حدیث صحیح مسلم نماز خواندن حضرت موسی و از دیگر حدیث مناسک حج گذاردن حضرت
موسی و حضرت یونس علیہما السلام و از حدیث بیہقی شنیدن آن سید الانام علیہ وعلی آلہ

الا الصلوٰۃ والسلام کلام زائرین آن بقعۂ ذی احترام و از حدیث دار قطنی پیش کردن فرشتہ نام خوانندۂ درود شریف را مع نام پدرش و از حدیث مسند احمد ضرورت پردہ شرعی نہ فہمیدن حضرت عایشہ صدیقہ رضی اللہ تعالے عنہا از قبر شریف حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و قبر شریف حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ تعالے عنہ و باز ضرورت پردہ دانستن وقتیکہ قبر شریف حضرت عمر رضی اللہ عنہ ہم دران روضۂ شریف مقرر شد کہ اینہمہ امور منجملۂ لوازم حیات و منافی ممات اند ـــ اگر گوئی وقتیکہ اجسام مقدسۂ انبیا زیر زمین مدفون شدند ہزارہا من تراب بالاے شان انداختند باز حیات و لوازمش صوم و صلوٰۃ و فہم و عقل بنماید و شنیدن کلام و رد سلام چطور باور نمودہ آید و لہذا علامہ شمس الدین ابن قیم نیز در خلاف مسئلہ حیات انبیا ہمین قسم مضمون در عقاید نامہ خود یعنی قصیدۂ نونیہ ادا کردہ اند مثلاً میگوید ۔ مِنْ فَوْقِهِ أَطْبَاقُ ذَاكَ التُّرَابِ ۞ وَاللَّبِنَاتُ قَدْ عُمِّرَتْ عَلَى الْجُدْرَانِ ۞ لَوْ كَانَ حَيًّا فِي الضَّرِيحِ حَيَاتَهُ ۞ قَبْلَ الْمَمَاتِ بِغَيْرِ مَا فُرْقَانِ ۞ مَا كَانَ تَحْتَ الْأَرْضِ بَلْ مِنْ فَوْقِهَا ۞ وَاللّٰهِ هٰذَا سُنَّةُ الرَّحْمٰنِ ۝

گوییم دلیل عقلی بمقابلۂ نص جلی و حدیث نبوی نزد علماء محققین و جمہور محدثین ہرگز اعتبار را نشاید و این چنین وہم و قیاس کہ فی الواقع وسواس است و بنای اتمام لعینی و مخالفت احادیث سید الانام علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ والسلام ادنے وقعتے ندارد و شیئے نیست در حدیث متفق علیہ صحیحین وارد شدہ است کہ مردہ اندرون قبر و تحت تراب آواز پاپوش ہاے واپس شوندگان مے شنود ـــ و در صحیح مسلم وارد شدہ کہ عمرو بن العاص صحابی رضی اللہ تعالی عنہ در مرض موت خود وصیت فرمودند کہ مرا وقتیکہ دفن کنید و بر من تراب اندازید بقدر نحر شدن شتر و تقسیم بودن گوشت آن بر قبر من مقیم باشید تا با شما انس گیرم و ببینم کہ چہ مراجعت خواہم کرد بارسل پروردگار خود ـــ و در مسند احمد از عمرو بن حزم مرویست کہ دیدند مرا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بر قبر تکیہ کردہ فرمودند صاحب این قبر را ایذا مدہ ـــ و علامہ جلال الدین سیوطی در شرح الصدور مینویسند ۔ روایت کردہ است ترمذی باسناد حسن و ہم روایت کردہ بیہقی و حاکم از ابن عباس رضی اللہ تعالی عنہ

که بعض اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم بحالت بیخبری بر قبرے خیمه زدند ناگهان شنیدند
که اندرون قبر شخصے سورهٔ ملک میخواند و تمام کرد پس آن صحابی نزد آنحضرت صلی الله
علیه وسلم حاضر شده قصه عرض نمودند ارشاد شد که این سوره نجات دهنده است نجات
خواهد داد آن شخص را از عذاب قبر انتهی۔ بعد تسطیر احادیث اربعه که یکے متفق علیه
صحیحین دوم مرویه صحیح مسلم سیوم اخذ کرده مسند احمد چهارم نقل نموده ترمذی و
حاکم و بیهقی ست از تو میپرسم که چون این قسم شعور و حیات نسبت عام اموات
(خواه موقت باشد یا مؤبد علی حسب اختلاف العلماء) از احادیث صحیحه نزد همه ایمان
آرندگان ملت احمدیه علی صاحبها الصلوٰة والتحیة ثابت شده باشد باز در حیات انبیاء
بعد از وفات که افضل اند از همه مخلوقات با وجود ثبوت ارشاد سرور کائنات صلی
الله علیه وسلم شک آوردن و نصوص صریحه را بوجه مخالفت عقل ناقص خود گذاشتن از
راه راست رو گردانیدن و مذهب اعتزال اختیار نمودن ست و مسلک علامه ابن قیم و
استادشان علامه ابن تیمیه درین مسئله مسلکے ست فاسد و روشے ست کاسد خاکسار
این مبحث را در عقاید نامه علامه ابن قیم چند بار مطالعه کرده یک حدیثے هم موافق مدعائے
شان نیافته است صرف دلائل عقلیه در خلاف این مسئله مے آرند یا بعض احادیث متمسکه
جمهور را تضعیف میکنند والا تاویل مے نمایند تالیا لک آن تذهب من وادی هذا الخیال
والا تکون معدودا من اهل الاعتزال۔ اگر گوئی هر چند احادیث مذکوره بر ثبوت
حیات انبیا خصوصا حیات سید المرسلین خواجه هر دو سرا علیه و علیهم صلوات الله تعالی ناطق
اند مگر وقتیکه آحاد اند معارض نتوانند شد بآیات قطعیات مثلا اِنَّکَ مَیِّتٌ وَّاِنَّهُمْ
مَیِّتُوْنَ و کُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ وغیرها که مثبت وفات اند گوییم اما اولا آیات جواب اوّل
قرآنی بر وفات وقتی و ممات عادی که لازم جسم انسانی ست دلالت میکنند و احادیث
بعد وقوع این وفات مثبت حیات اند فلا معارضة بینهما کما قال الشیخ الاجل والمحدث الاکمل
مولانا الشاه عبد الحق دهلوی رحمة الله علیه فی مدارج النبوة و اگر گویند که قرآن ناطق ست
بموت آنحضرت صلی الله علیه وسلم قال الله تعالی اِنَّکَ مَیِّتٌ وَّاِنَّهُمْ مَیِّتُوْنَ

اراده شنیدن اذان کردم مگر نہ شنیدم وَاَخْرَجَهٗ ابو نعیم فِیْ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ مِنْ وَجْهٍ اٰخَرَ عَنْ سَعِیْدِ بْنِ الْمُسَیِّبِ قَالَ لَقَدْ رَاَیْتُنِیْ لَیَالِیَ الْحَرَّةِ وَمَا فِیْ مَسْجِدِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ غَیْرِیْ وَمَا یَاْتِیْ وَقْتُ الصَّلٰوةِ اِلَّا سَمِعْتُ الْاَذَانَ مِنَ الْقَبْرِ ثُمَّ اَتَقَدَّمُ فَاُقِیْمُ وَاُصَلِّیْ وَاِنَّ اَهْلَ الشَّامِ یَدْخُلُوْنَ زُمَرًا فَیَقُوْلُوْنَ اُنْظُرُوْا اِلٰی هٰذَا الشَّیْخِ الْمَجْنُوْنِ ۔ ترجمہ ۔ و ابو نعیم در دلائل النبوة بوجہے دیگر از سعید ابن المسیب روایت کردہ کہ گفت دیدم خود را بحالتیکہ نبود در مسجد رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم کسے سوائے من و نمے آمد وقت نماز مگر کہ مے شنیدم اذان از قبر شریف پس پیش مے شدم و تکبیر مے گفتم و نماز مے گذاردم و گروہ اہل شام داخل شدہ مے گفتند ببینید این شیخ مجنون را انتہی من شرح الصدور و شیخ المحدثین مولانا شاہ عبد الحق دہلوی در جذب القلوب مے فرماید کہ قصہ شنیدن اذان سعید ابن المسیب تا سہ روز از قبر شریف نبوی مشہور است ۔ و در مواہب لدنیہ از شیخ ابو العباس قسطلانی مے آرد کہ ایشان وقتے بر حضرت نبی صلی اللہ علیہ وسلم یعنے در روضہ شریف داخل شدند حضرت نبی صلے اللہ علیہ وسلم مے فرمودند اَخَذَ اللّٰهُ بِیَدِكَ یَا اَحْمَدُ و ہم روایتے از شیخ ابی السعود مرویست کہ گفت زیارت مے کردم و شیخ ابا العباس وغیرہ صلحائے مصر را پس وقتیکہ از ہمہ جدا گشتم و بذکر مشغول گردیدم و فتوح کار شدن گرفت نبود شیخ من بجز نبی صلی اللہ علیہ وسلم و بمصافحہ مشرف مے شد پیش ہر نماز و نیز در مواہب از شیخ ابو العباس حرار نقل مے کند کہ داخل شدم یکبار پیش حضرت نبی صلے اللہ علیہ وسلم یعنے در روضہ شریف پس یافتم حضرت نبی صلی اللہ علیہ وسلم را کہ برائے اولیاء اللہ فرمان ولایت تحریر مے فرمایند و برائے برادر من محمد ہم فرمان نوشت عرض نمودم یا رسول اللہ مثل برادر برائے من ہم مے نویسید فرمودند آیا تو تمہار شدن مے خواہی کہ در لغت اندلس عار تے را مے گویند و از این معلوم شد کہ مقام ایشان دیگر بود ۔ و ایضا در مواہب حکایت کردہ شدہ است از سید نور الدین الایجی کہ ایشان در بعض مواقع زیارت رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم

جواب سلام خود از داخل قبر شریف باین لفظ شنیدند علیک السلام یا ولدی انتهی من السهیب

با چنین قطب عالم مخدوم جهانیان که لقب و خطاب آنحضرت باین وصفت مشهور است در بعضی کتب متاخرین مثل خزانه جلالی و سراج الهدایه و مفتاح الجنان [illegible] و غیره ذلک جابجا از ایشان حکایات [illegible] فضائل ازین و وصفت نام مبارک ایشان [illegible] و نسبت ایشان از بخارا است و نام والد ایشان سید احمد کبیر بخاری است [illegible] در مدینه طیبه با چنین [illegible] صحیح النسب متوطنان آن بقعه [illegible] مباحثه [illegible] ایشان [illegible] قصد الزام ازان [illegible] آنحضرت [illegible] حضرت والا نسب را طلب کردند و نزد [illegible] مطهر [illegible] السلام [illegible] بودن ندارد که [illegible] السلام علیک یا جدی اگر جواب آید [illegible] نسبت سیادت [illegible] محقق شود و چون یقین [illegible] حجره [illegible] سلام گفتند [illegible] جمیع [illegible] متوطنان بالفاظ مذکوره [illegible] جواب [illegible] بعد ازان آن فرزند [illegible] رسول الله صلی الله علیه وسلم

چون عبارت مذکور السلام گفت جواب آمد علیک السلام یا ولدی همه حاضران حجره شنیده معتقد ایشان شدند و از حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم حکم شد که ای فرزند برو و ولایت سند که در انجا [illegible] رسیده است پس ایشان بمقام اوچه ۹۲۰ اقامت نموده ارشاد در [illegible] هند و کشمیر تا یارقند نمودند همچنین اکثر مشایخ مثل خواجه [illegible] معین الدین چشتی و سید احمد [illegible] و سید امیر کبیر سید علی همدانی قدس الله اسرارهم از روضه پاک نبی صلی الله علیه وسلم رخصت شدند چنانکه قطب عالم مخدوم جهانیان رخصت شدند و علامه شیخ بابا داود خاکی در قصیده مدح شیخ خود که منظوم است نوشته ایشان آن بخاری نسبت و سید جلال الدین لقب × قطب عالم بودن و مخدوم منش اشتهر شده است × با ایشان نسب از روضه پاک نبی از جواب یا ولد مخصوص در مخصوص شده است × پس از انجا به ارشاد و هدایت سوی [illegible] شده × هم رخصت ازان رسول الله [illegible] شده است ۱۲ علیه السلام عفی عنه

وحضرت شیخ المحدثین فخر المتاخرین حضرت مولانا شاه ولی الله محدث دهلوی قدس الله سره رساله چهل حدیث مسمی به در ثمین فی مبشرات النبی الامین تصنیف فرموده

یا اینکہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم مقتول یعنے شہید شدند پسندیدہ تر ست نزد من از خوردن سم
یکبار یا اینکہ شہید نہ شدہ اند زیرا کہ اللہ جل شانہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم را نبی گردانیدہ
ہم رتبہ شہادت عطا فرمود ابراہیم راوی میگوید گمان میکردند کہ یہود حضرت نبی صلی اللہ
علیہ وسلم و حضرت ابوبکر رضی اللہ تعالی عنہ را زہر خورانیدند انتہی ۔ و علامہ جلال الدین
در انتباہ الاذکیا بتحریر میفرمایند کہ در اکثر انبیا با وجود نبوت وصف شہادت ہم جمع بودہ
است حیث قال وَقَلَّ نَبِیٌّ اِلَّا وَقَدْ جَمَعَ مَعَ النُّبُوَّۃِ وَصْفَ الشَّہَادَۃِ فَیَدْخُلُوْنَ
جواب چہارم فِیْ عُمُوْمِ الْاٰیَۃِ ۔ و اما رابعا احادیث مثبتہ حیات انبیا خصوصا حیات سالار قافلہ
ایشان رحمۃ للعالمین صلی اللہ علیہ وسلم و علیہم اجمعین از درجہ احادیث احاد گذشتہ
تا رتبہ شہرت و تواتر معنوی رسیدہ اند کَمَا قَالَ خَاتَمُ الْمُحَدِّثِیْنَ عَلَّامَہ جَلَالُ الدِّیْنِ
سیوطی فِیْ اِنْتِبَاہِ الْاَذْکِیَاءِ فَاَقُوْلُ حَیَاۃُ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فِیْ قَبْرِہٖ
وَسَائِرُ الْاَنْبِیَاءِ مَعْلُوْمَۃٌ عِنْدَنَا مِنَ الْاَدِلَّۃِ فِیْ ذٰلِکَ وَتَوَاتَرَتْ بِہِ الْاَخْبَارُ
جواب پنجم اَلدَّالَّۃُ عَلٰی ذٰلِکَ ۔ و اما خامسا ثبوت حیات نبی الانبیا خواجہ ہر دو سرا علیہ و علی
آلہ من الصلوات اکملہا و من التسلیمات افضلہا در مشاہدہ ابرار و معاینہ اولیاء کبار
در آمدہ محتاج بدلیلے و موقوف بر برہانے نماندہ ۔ در مسند دارمی مروی شدہ است
کہ سعید بن المسیب در ایام حرہ کہ یزید پلید لشکرے نامعقول برائے غارت مدینہ طیبہ
فرستادہ بود تا سہ روز در مسجد نبوی اذان و اقامت ہم نشدہ بود از انجا مفارق نشدند
و چون وقت نماز میرسید از قبر شریف نبوی صلے اللہ علیہ وسلم آوازے مے شنیدند
و نماز مے گذاردند عبارۃ الدارمی ہکذا اَخْبَرَنَا مَرْوَانُ ابْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ سَعِیْدِ بْنِ
عَبْدِ الْعَزِیْزِ قَالَ لَمَّا کَانَ اَیَّامُ الْحَرَّۃِ لَمْ یُؤَذَّنْ فِیْ مَسْجِدِ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی
اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ ثَلٰثًا وَلَمْ یُقَمْ وَلَمْ یَبْرَحْ سَعِیْدُ بْنُ الْمُسَیِّبِ مِنَ الْمَسْجِدِ وَکَانَ
لَا یَعْرِفُ وَقْتَ الصَّلٰوۃِ اِلَّا بِہَمْہَمَۃٍ یَسْمَعُہَا مِنْ قَبْرِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ
فَذَکَرَ مَعْنَاہُ ۔ و این قصہ شنیدن اذان سعید بن المسیب از قبر شریف بطرق
مختلفہ در کتب متعددہ مروی شدہ فرمود فخر المتاخرین علامہ جلال الدین سیوطی در شرح

الصدور واخرج ابن سعد عن سعید بن المسیب انه کان یلازم المسجد ایام الحرة
والناس یقتتلون قال فکنت اذا حانت الصلوٰة اسمع اذانا یخرج من قبل
القبر یعنی القبر النبوی صلی الله علیه وسلم۔ ترجمہ۔ روایت کردہ است ابن سعد از سعید
بن المسیب کہ او ملازم مسجد نبوی بود در زمان جنگ حرہ و مردمان باہم جنگ میکردند
گفت سعید بن المسیب وقتیکہ ہنگام نماز میشد مے شنیدم اذان کہ از جانب قبر نبوی
مے برآمد وقال الزبیر بن بکار فی اخبار المدینة حدثنی محمد عن عبد العزیز
بن محمد وغیرہ عن بکر بن محمد انه لما کان ایام الحرة ترک الاذان
فی مسجد رسول الله صلی الله علیه واله وسلم ثلثة ایام وخرج الناس الی الحرة
وجلس سعید بن المسیب فی المسجد قال فاستوحشت ودنوت من قبر رسول
الله صلی الله علیه وسلم فلما حضرت الظهر سمعت الاذان فی قبر رسول
الله صلی الله علیه واله وسلم فصلیت رکعتین ثم سمعت الاقامة
فصلیت الظهر ثم جلست حتی صلیت العصر سمعت الاذان فی قبر
رسول الله صلی الله علیه وسلم ثم سمعت الاقامة ثم لم ازل اسمع الاذان
والاقامة فی قبر رسول الله صلی الله علیه وسلم حتی مضت الثلثة وقتل
القوم ودخلوا المسجد وعاد المؤذن فاذنوا فسمعت الاذان فی قبره
فلم اسمعه۔ ترجمہ۔ روایت است از بکر بن محمد وقت جنگ حرہ در مسجد رسول اللہ صلی
اللہ علیہ وسلم تا سہ روز اذان نشد مردمان جانب حرہ رفتند و سعید بن المسیب در مسجد
نبوی نشست گفت سعید مرا وحشت پیدا شد و از قبر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نزدیک
شدم پس ہرگاہیکہ وقت نماز ظہر رسید شنیدم اذان از قبر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
و دو رکعت نماز ادا کردم پس از ان آواز تکبیر شنیدم و فرض ظہر خواندم پس نشستم تا آنکہ
نماز عصر خواندم شنیدم اول اذان پس اقامت و برابر ہمین طور مے شنیدم اذان و
اقامت در قبر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تا آنکہ سہ روز گذشتند و قوم مقتول شدند
و در مسجد داخل شدند و مؤذن باز پس مسجد پس اذان گفتند بعد ازان قصدا در قبر نبوی

و فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم اِنِّیْ رَجُلٌ مَقْبُوْضٌ و صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه فرمود فَاِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ مَاتَ و اجماع دارند امت بر آن جوابش آنکه آنحضرت چشید در موت و مرد بعد از آن زنده گردانید حق تعالی او را چنانکه در حدیث آمده است که من اکرم نزد خدا که بگذارد مرا در قبر زیاده بر چهل روز و نیز آمده است که خدای تعالی حرام گردانیده است اجساد انبیا را بر ارض پس آنحضرت صلی الله علیه وسلم زنده است بحیات جسمانی دنیاوی ببدنے که حیات داشت و این اکمل است از حیات شهدا که روحانی اخروی ست انتهی ملخصا همچنان امام المحدثین امام ابوبکر بیهقی در کتاب الاعتقاد مے نویسند اَلْاَنْبِیَاءُ بَعْدَ مَا قُبِضُوْا رُدَّتْ اِلَیْهِمْ اَرْوَاحُهُمْ فَهُمْ اَحْیَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ كَالشُّهَدَاءِ۔ و علامه شهاب الملة والدین قسطلانی رحمة الله علیه نیز در مواهب لدنیه شبهه هذا را همین جواب نقل مے فرمایند عبارته هكذا فَاِنْ قُلْتَ الْقُرْاٰنُ نَاطِقٌ بِمَوْتِهِ عَلَیْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ اِنِّیْ امْرَءٌ مَقْبُوْضٌ وَقَالَ الصِّدِّیْقُ فَاِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ مَاتَ وَاَجْمَعَ الْمُسْلِمُوْنَ عَلٰی اِطْلَاقِ ذٰلِكَ فَاَجَابَ الشَّیْخُ تَقِیُّ الدِّیْنِ سبکی بِاَنَّ ذٰلِكَ الْمَوْتَ غَیْرُ مُسْتَمِرَّةٍ لِاَنَّهٗ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اُحْیِیَ بَعْدَ الْمَوْتِ وَیَكُوْنُ نَقْلُ الْمِلْكِ وَنَحْوِهٖ مَشْرُوْطًا بِالْمَوْتِ الْمُسْتَمِرِّ وَاِلَّا فَالْحَیٰوةُ الثَّانِیَةُ حَیٰوةٌ اُخْرَوِیَّةٌ وَلَا شَكَّ اَنَّهَا اَعْلٰی وَاَكْمَلُ مِنْ حَیَاتِ الشُّهَدَاءِ وَهِیَ ثَابِتَةٌ لِلرُّوْحِ بِلَا اِشْكَالٍ وَقَدْ ثَبَتَ اَنَّ اَجْسَادَ الْاَنْبِیَاءِ لَا تَبْلٰی وَعَوْدُ الرُّوْحِ اِلَی الْجَسَدِ ثَابِتٌ فِی الصَّحِیْحِ لِسَائِرِ الْمَوْتٰی فَضْلًا عَنِ الشُّهَدَاءِ فَضْلًا عَنِ الْاَنْبِیَاءِ وَاِنَّمَا النَّظَرُ فِیْ اسْتِمْرَارِهَا فِی الْبَدَنِ وَفِیْ اَنَّ الْبَدَنَ یَصِیْرُ حَیًّا كَحَالَتِهٖ فِی الدُّنْیَا اَوْ حَیًّا بِدُوْنِهَا وَهِیَ حَیْثُ شَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰی فَاِنَّ مُلَازَمَةَ الرُّوْحِ لِلْحَیَاتِ اَمْرٌ عَادِیٌّ لَا عَقْلِیٌّ فَهٰذَا مِمَّا یُجَوِّزُهُ الْعَقْلُ فَاِنْ صَحَّ بِهٖ سَمْعٌ اُتُّبِعَ وَقَدْ ذَكَرَهٗ جَمَاعَةٌ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَیَشْهَدُ لَهٗ صَلٰوةُ مُوْسٰی فِیْ قَبْرِهٖ فَاِنَّ الصَّلٰوةَ تَسْتَدْعِیْ جَسَدًا حَیًّا وَكَذٰلِكَ الصِّفَاتُ الْمَذْكُوْرَةُ فِی الْاَنْبِیَاءِ لَیْلَةَ الْاِسْرَاءِ كُلُّهَا صِفَاتُ الْاَجْسَامِ انتهی مختصرا خلاصه ترجمه عبارت مواهب این است و فاتیکه

از آیت ثابت ست وفات دوامی نیست تا تعارض واقع شود باحادیث مثبتہ حیات
وحضرت نبی صلے اللہ علیہ وسلم زندہ کردہ شدند بعد وفات وبہمین سبب منتقل نشد ملک
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم جانب ورثہ واین حیات قوی ست از حیات شہدا وبلا شبہ
بثبوت پیوستہ کہ اجساد انبیاء بوسیدہ نمیشوند وعود کردن روح در تمام اموات ثابت
ست چہ جائے شہدا فضلاً عن الانبیاء البتہ در استمرار روح کلام ہست وہرگاہیکہ از
دلیل سمعی حسب تصریح علماء استمرار روح در انبیاء بمشابہ حیات دنیا ثابت شد اتباعش
لازم ست ونماز گذاردن حضرت موسی علی نبینا وعلیہ السلام در قبر شاہد این مسئلہ است
زیرا کہ اداکی نماز جسم زندہ را میخواہد وہمچنان جملہ صفات مذکورہ در انبیاء در شب اسرا
صفات اجسام اند انتہے ملخصاً۔ واما ثانیا پس چون بالاجماع انبیاء افضل اند از شہدا پس جواب دوم
فضیلتیکہ در شہدا خواہد بود در انبیاء بدرجہ اولی خواہد بود وحیاتیکہ برائے شہدا از
نص کلام اللہ بطور عبارۃ النص ثابت ست برائے انبیاء بطریق اقتضاء النص ثابت
خواہد بود والاخلاف اجماع لازم خواہد آمد وبہذا صرح جمہور العلماء سیما طائفۃ المحدثین
الاتقیاء۔ واما ثالثا پس مع انکہ حیات حضرت سید الانبیاء صلے اللہ علیہ وسلم بوجہ تحقق جواب سوم
صریح شہادت از صدمہ مسمومیت کہ زنی یہودیہ در شاۃ مصلیہ دادہ بود از نص قطعی
وآیت قرآنی بعبارۃ النص ہم ثابت ست چرا کہ در بخاری شریف از حضرت عائشہ صدیقہ
رضی اللہ عنہا مرویست کہ فرمودند حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم در مرضیکہ وفات
یافتند یَا عَائِشَۃُ مَا اَزَالُ اَجِدُ اَلَمَ الطَّعَامِ الَّذِیْ اَکَلْتُ بِخَیْبَرَ وَھٰذَا اَوَانُ
اِنْقِطَاعِ اَبْھَرِیْ مِنْ ذٰلِکَ السَّمِّ یعنے اے عائشہ ہمیشہ مے یابم الم طعامیکہ
در خیبر خوردہ بودم وحالا می یابم انقطاع رگ حیات خود از ان سم انتہی ودر مسند
احمد از عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ مرویست قَالَ لَاَنْ اَحْلِفَ تِسْعًا اَنَّ رَسُوْلَ
اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قُتِلَ قَتْلًا اَحَبُّ اِلَیَّ مِنْ اَنْ اَحْلِفَ وَاحِدَۃً اَنَّہٗ
لَمْ یُقْتَلْ ذٰلِکَ بِاَنَّ اللّٰہَ جَعَلَہٗ نَبِیًّا وَاتَّخَذَہٗ شَہِیْدًا قَالَ اِبْرَاھِیْمُ وَکَانُوْا
یَرَوْنَ اَنَّ الْیَہُوْدَ سَمُّوْہُ وَاَبَا بَکْرٍ۔ ترجمہ۔ فرمود عبد اللہ بن مسعود اگر نہ بار سوگند خورم

بعض احادیثش بطور رویا در منام از حضرت سید الانام علیہ وعلی آلہ الصلوٰۃ والسلام
روایت کردہ اند وبعض احادیث بعد مشاہدہ روح کریمہ از ان حیاۃ النبی علیہ صلوات
ربی بوسیلہ بعض اساتذہ اخذ نمودند چنانچہ در حدیث سی و سوم از شیخ محمد عبد الرحمن
حطاب روایت میکنند کہ برائے زیارت حضرت نبی صلی اللہ علیہ وسلم ہمرکاب عارف
باللہ شیخ عبد المعطی تونسی رفتیم ہرگاہیکہ قریب روضہ شریف رسیدیم پیادہ پا
گردیدیم شیخ عبد المعطی چند قدم میرفت توقف میکرد تا آنکہ ایستاد پیش قبر شریف کلام
کرد کہ ما نفہمیدیم چونکہ واپس شدیم از سبب توقف چند جا سوال کردیم جواب داد از
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم در حاضر شدن خود اذن می طلبیدم چون ارشاد میشد کہ بیا
ساعتے میرفتم و باز می ایستادم تا آنکہ رسیدم و عرض کردم یا رسول اللہ صلی
اللہ علیہ وسلم ہر چہ امام بخاری از انجناب روایت کردہ صحیح است فرمودند صحیح است باز عرض
نمودم روایت کنم بخاری را از انجناب ارشاد شد روایت کن انتہی مختصرا ـ بعد ازین
مولانا ممدوح میفرمایند کہ یافتم این حدیث را بخط شیخ عبد الحق دہلوی باسنادے دیگر
از شیخ عبد المعطی بہمین معنے ودر ان اینقدر زیادہ است ہرگاہیکہ فارغ شد از زیارت
وما یتعلق بہا عرض نمود کہ از انجناب صحیح بخاری وصحیح مسلم روایت کنم یعنی درین روایت
ذکر صحیح مسلم ہم موجود است تبرکا وسند اصل حدیث از رسالہ مختصرہ نقل نمودہ میشود ـ

اَلْحَدِیْثُ الثَّالِثُ وَالثَّلٰثُوْنَ اَخْبَرَنِی الشَّیْخُ اَبُوْطَاہِرٍ قَالَ اَخْبَرَنَا الشَّیْخُ اَحْمَدُ النَّخْلِی
قَالَ اَخْبَرَنَا شَیْخُنَا السَّیِّدُ السَّنَدُ اَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْقَادِرِ قَالَ اَخْبَرَنَا الشَّیْخُ جَمَالُ الدِّیْنِ
الْقَیْرَوَانِی عَنْ شَیْخِہٖ الشَّیْخِ یَحْیَی الْحَطَّابِ الْمَالِکِی قَالَ اَخْبَرَنَا عَمِّی الشَّیْخُ بَرَکَاتُ الْحَطَّابِ
عَنْ وَالِدِہٖ عَنْ جَدِّہٖ الشَّیْخِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْحَطَّابِ شَارِحِ مُخْتَصَرِ الْخَلِیْلِ
قَالَ مَشَیْنَا مَعَ شَیْخِنَا الْعَارِفِ بِاللّٰہِ الشَّیْخِ عَبْدِ الْمُعْطِی التُّوْنِسِی لِزِیَارَۃِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ
عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا قَرُبْنَا مِنَ الرَّوْضَۃِ الشَّرِیْفَۃِ تَرَجَّلْنَا فَجَعَلَ الشَّیْخُ عَبْدُ الْمُعْطِی یَمْشِیْ خُطُوَاتٍ
وَیَقِفُ حَتّٰی وَقَفَ تُجَاہَ الْقَبْرِ الشَّرِیْفِ فَتَکَلَّمَ بِکَلَامٍ لَمْ نَفْہَمْہُ فَلَمَّا انْصَرَفْنَا سَاَلْنَاہُ
عَنْ وَقَفَاتِہٖ فَقَالَ کُنْتُ اَطْلُبُ الْاِذْنَ مِنْ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ

فی القدوم علیہ فاذا قال لی اقدم قدمت ساعۃ ثم وقفت وھکذا حتی وصلت
الیہ فقلت یا رسول اللہ اکلما رواہ البخاری عنک صحیح فقال صحیح فقلت
لہ اورویہ عنک یا رسول اللہ قال اروہ عنی وقد اجاز الشیخ عبد المعطی نفعنا اللہ بہ
بہ الشیخ محمد حطاب ان یرویہ عنہ وھکذا کل واحد اجاز من بعدہ واجاز السید
احمد بن عبد القادر للنخلی یرویہ عنہ بھذا السند واجاز النخلی لابی طاھر واجازنا
ابو طاھر لنا قلت ووجدت ھذا الحدیث بخط الشیخ عبد الحق الدھلوی باسنادہ
لہ عن الشیخ عبد المعطی بمعناہ وفیہ فلما فرغ من الزیارۃ وما یتعلق بھا سألہ
ان یروی عنہ صلی اللہ علیہ وسلم صحیح البخاری وصحیح المسلم بسمع الاجازۃ
من النبی صلی اللہ علیہ وسلم فذکر صحیح مسلم ایضا انتھی وحضرت قطب العالم شیخ
عبد القدوس گنگوہی چشتی صابری قدس اللہ سرہ در مکتوب صد و بیست و ہشتم تحریر میفرمایند
کہ حضرت شیخ المشائخ خواجہ عثمان ہارونی رضی اللہ عنہ خواجہ خواجگان مرشد مرشدان
خواجہ معین الحق والدین رضی اللہ تعالی عنہ وارضاہ عنا را بزیارت روضہ رسول اللہ صلی
اللہ علیہ وسلم مشرف گردانیدہ فرمود اے فرزند رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم را سلام کن
حضرت خواجہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم را سلام کرد وگفت السلام علیک یا رسول اللہ
از روضہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم جواب سلام آمد علیکم السلام یا قطب المشائخ وصاحب
ولایت ہند انتہی۔ و در جذب القلوب حضرت شیخ المحدثین شیخ عبد الحق دہلوی تحریر
میکنند کہ ابن نجار از ابراہیم روایت میکند کہ یک سال حج کردم و برائے زیارت رسول
اللہ صلی اللہ علیہ وسلم در مدینہ طیبہ حاضر شدہ نزدیک قبر شریف رفتہ سلام عرض کردم

جواب ششم

آواز آمد وعلیک السلام انتہی۔ وأما سادساً علاوہ مشاہدہ ابرار ومعاینہ اخیار دیگر
عجایب معجزات وغرایب خوارق عادات روضہ حضرت اشرف المخلوقات علیہ وعلی
آلہ الصلوۃ والتحیات منقول شدہ اند کہ بر حیات صاحب معجزات سرور کائنات دلالت
میدانند چنانکہ محدث دہلوی در جذب القلوب قصہ سلطان نور الدین نقل میکند کہ در
سنہ پانصد و پنجاہ و ہفت ہجری سلطان مذکور سہ مرتبہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم را

جواب ہفتم

در خواب دید کہ جانب دو کس اشارہ فرمودہ ارشاد میکنند کہ از شر این کسان مرا خلاصی دہ
سلطان بفراست دریافت کہ در مدینہ منورہ امرے غریب پیش آمدہ باشد کہ موجب اذیت
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گردیدہ است فی الفور بر شتران تیز رفتار مع لشکر و مال بسیار
روانہ شدہ در مدینہ منورہ رسید آخر الامر آن دو کس را کہ در خواب صورت ایشان شناختہ بود
گرفتار کرد و بعد تفتیش معلوم شد کہ قریب روضہ شریف در رباطی بصورت عابدان قیام کردہ
زمین را مے کندیدند و میخواستند تا قریب قبر شریف رسیدہ جسم اطہر را بدر رسانند
و این ہر دو شخص نصرانی بودند سلطان ہر دو را گرفتار نمودہ بقتل رسانیدہ در آتش سوخت
و گرد روضہ شریف خندقے عمیق کندیدہ از شیشہ پر کرد حضرت محدث دہلوی مینویسد
کہ ہمہ مورخان مدینہ مثل جمال الدین و مجد الدین فیروز آبادی قصۂ ہذا نقل نمودہ وہم در جذب القلوب
است از تاریخ بغداد مصنفہ ابن نجار کہ یکے از امرا عبیدیہ کہ حاکم مصر و قاہرہ بود
بوجہ اغواء بعض زندیقان ارادہ کرد کہ اجسام مطہرہ و اجساد مقدسہ رسول اللہ صلے اللہ
علیہ وسلم و شیخین رضی اللہ عنہما از مدینہ منورہ برآوردہ در مصر دفن کند تا باعث رونق
دیار مصر شود و آن بلاد مرجع عالم گردد چنانچہ معتمد خود ابو الفتوح نام را برائے این کار
متعین کرد وقتیکہ ابو الفتوح در مدینہ رسید در ہمان شب چنان ہوائے تیز وزید
کہ تمام زمین تہ و بالا گردید و شتران و اسپان مع زین و پالان مے افتادند و بوجہ شدت
ہوا بر زمین مے غلطیدند ابو الفتوح چون این حال دید بسیار خائف شدہ ازین خیال محال
تائب گردید۔ و نیز در جذب القلوب از ریاض النضرہ مصنفہ محب طبری مے آرد کہ روافض
حلب در مدینہ منورہ رسیدہ با حاکم مدینہ کہ از بس طامع بود سازش نمودند و بسیار تحائف
و ہدایا نذر پیش کردند تا اجازت داد کہ وقت شب در مسجد نبوی ہرچہ خواہید بکنید ایشان
قریب چہل کس بودند آلات کندیدن یعنے کدال و بیل و کلند وغیرہ گرفتہ رفتند و خواستند کہ
اجسام مقدسہ حضرات شیخین رضی اللہ عنہما را از قبر شریف برآرند چون قریب زیارت عثمان
رسیدند ہمہ ہا در زمین خسف شدند و بجہنم واصل گشتند و اما سابقاً چون حیاۃ برگزیدگان
امت محمدیہ علی صاحبہا الصلوات والتحیہ کہ در ہر امر تابع و پیرو سالار قافلہ خود اند و برکت

اتباع آنحضرت صلی الله علیه وسلم رسیدند بران مقام که رسیدند از شهادت قویه وتجربات
متکاثره ثبوتها پیوسته باشد باز در ثبوت حیات ایشان است وسالار این قافله تبع
ومقصود از هر موجود است شک آوردن هم نصوص صریحه را در پس انداختن راه نادانی
اختیار نمودن وطریقه محرومی پیمودن است فخر المتاخرین علامه جلال الدین سیوطی در
شرح الصدور میفرماید قال البیهقی وقد روی فی التکلم بعد الموت جماعة باسانید
صحیحة ثم اخرج هو وابن ابی الدنیا عن عبد الله بن عبید الله الانصاری ان
رجلا من قتلی مسیلمة تکلم فقال محمد رسول الله ابوبکر الصدیق عثمان
اللین الرحیم لا ادری ایش قال لعمر واخرج البیهقی من وجه آخر عنه قال
بینما هم یوارون القتلی یوم صفین او یوم الجمل اذ تکلم رجل من الانصار من
القتلی فقال محمد رسول الله ابوبکر الصدیق عمر الشهید عثمان الرحیم
ثم سکت واخرج البخاری فی تاریخه عن عبد الله بن عبید الله الانصاری قال
کنت فیمن دفن ثابت بن قیس بن شماس وکان اصیب یوم الیمامة فلما ادخلناه
قبره سمعنا یقول محمد رسول الله ابوبکر الصدیق عمر الشهید عثمان اللین الرحیم
فنظرنا الیه فاذا هو میت — ترجمه گفت بیهقی از جماعت باسانید صحیحه روایت کرده
شده است که بعد از موت کلام کردند چنانچه بیهقی وابن ابی الدنیا از عبد الله بن عبید الله
الانصاری روایت میکنند که شخصی از قتلی مسیلمه کلام کرد و گفت محمد رسول الله وابوبکر
صدیق عثمان رحیم است وبیهقی از وجه دیگر از عبد الله بن عبید الله انصاری
روایت کرده که وقتیکه مقتولین یوم صفین یا یوم الجمل در خاک پوشیده میکردند
ناگهان شخصی از مقتولین انصار کلام کرد و گفت محمد رسول الله ابوبکر الصدیق عمر الشهید
عثمان الرحیم پس خاموش گشت وآورده امام بخاری در تاریخ خود از عبد الله بن عبید الله
انصاری گفت بودم در کسانیکه دفن کردند ثابت بن قیس بن شماس را واو زخمی شده
بود روز یمامه پس هرگاه که داخل کردیم او را در قبر شنیدیم میگوید محمد رسول الله ابوبکر
الصدیق عمر الشهید عثمان لین رحیم چون آنرا دیدیم مرده بود وهم در شرح الصدور است

قال البیہقی فی شعب الایمان ثنا ابو عبد اللہ الحافظ حدثنی ابو اسحاق ابراھیم ثنا
اسمٰعیل بن یحیی بن حازم السلمی ثنا حشام المغنابادی عن ابیہ عن جدہ ابی ابراھیم وکان
قاضی نیشاپور ودخل علیہ رجل فقیل لہ ان عند ھذا حدیثا عجیبا فقال یا ھذا وما
ھو قال اعلم انی کنت رجلا نباشا انبش القبور فماتت امرأۃ فذھبت لاعرف
قبرھا فصلیت علیہا فلما جن اللیل ذھبت لانبش عنہا وضربت بیدی الی کفنہا
لاسلبہا فقالت سبحان اللہ رجل من اھل الجنۃ یسلب من امرأۃ من اھل الجنۃ
ثم قالت الم تعلم انک ممن صلیت علی وان اللہ عز وجل غفر لمن صلی علی ۔

ترجمہ روایت است از ابی ابراہیم قاضی نیشاپور شخصے نزد وے آمد مردمان گفتند
قصہ عجیبے گوید قاضی پرسید جواب داد کہ من نباش بودم کفن مے دزدیدم زنے
مرد پس باین ارادہ رفتم کہ قبر وے را مے شناسم و نماز جنازہ گذاردم چون شب تاریک شد
برائے دزدی کفن رفتم و جانب کفن بجہت اخذ وے دست انداختم زن مردہ گفت
سبحان اللہ مردے جنتی از زن اہل جنت کفن مے دزدد پس گفت نمیدانی جنازہ مرا
نماز گذاردی و خدائے بزرگ جملہ نماز گذارندگان جنازہ مرا بخشید ۔ اگر گوئی در حیات
انبیا و حیات شہدا چہ فرق است گویم فرقے ست بسیار و تفاوتے ست بیشمار حیات
شہدا حیات روحانی ست و حیات انبیا حیات روحانی و جسمانی کما مر عن حدیث
البیہقی ان الارض لا تاکل اجساد الانبیاء یعنے زمین اجساد انبیا را نمے خورد و ہمین
وجہ موجب خواہد بود برائے عدم انقطاع نکاح انبیاء و نہ تقسیم بودن ترکہ ایشان بخلاف
شہدا کہ ترکہ شان تقسیم میگردد و نکاح ازواج شان درست میشود ۔ اگر گوئی حدیث
بیہقی کہ (ان الانبیاء لا یترکون فی قبورھم بعد اربعین لیلۃ ولکنہم یصلون بین
یدی اللہ حتی ینفخ فی الصور) بر استمرار حیات انبیاء در قبر دلالت نمیکند بلکہ ازین
حدیث معلوم میشود کہ انبیا صرف چہل روز در قبور مے باشند بعد ازان پیش پروردگار
خود تا قیام قیامت نماز میگذارند و ہذا خلاف ما ادعینا گویم این حدیث بیہقی
معارض نتواند شد بحدیث صحیح مسلم (مررت بموسی وھو قائم یصلی فی قبرہ

که بر حیات حضرت موسی علی نبینا و علیه الصلوٰة والسلام در قبر تا زمان برکت نشان نبی
آخر الزمان علیه الصلوات من الرب المنان دلالت میدارد و ہمچنین دیگر احادیث بیہقی
وغیره که در ابتدائے رساله منقول شده اند مثبت حیات انبیاء در قبر اند۔ وہذا آخر الکلام
فی ہذا المقام وصلے اللہ علی رسوله وخیر خلقه سید الانام وعلی آله وصحبه الکرام۔

تقریظ مولانا مولوی عبد السلام صاحب

امام مسجد شمله

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰی مَا اَنْعَمَ وَعَلَّمَ الْبَيَانَ مَا لَمْ نَعْلَمْ وَالصَّلٰوةُ وَ
وَالسَّلَامُ عَلٰی حَبِيْبِهٖ وَرَسُوْلِهٖ سَيِّدِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ وَعَلٰی اٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ مَصَابِيْحِ
الظُّلَمِ اما بعد میگوید بنده ضعیف وگمنام راجی عفو رب الانام محمد المدعو بعبد السلام
الکاشمیری وطنا والحنفی مذہبا والچشتی النظامی الفخری النیازی مشربا عفی اللہ عنه
عن والدیه واحسن الیہما والیه که بر ارباب عقول واصحاب نقول محجوب نباد که رساله ہذا مسمی
بتبشیر الاصفیاء باثبات حیات الانبیاء رساله ایست که دلائل واثقه اش بنیان مرصوص
صحیفه ایست که براہین قاطعه اش اخبار ونصوص مرصوصه ایست ازنا ر اظہار حق از ہر نکته
اش ہویدا۔ دوجه ایست که انہار انتصار دین حق مطلق از ہر لفظش ہویدا۔ کیف لا
که مؤلفش عالم علوم منقول ومعقول واقف فنون فروع واصول جامع الولایت ۔
قاطع اشجار علت حنفی جلیل حبری نبیل موصوف باوصاف مجد وعد مولینا مولوی
مشتاق احمد ادعو واجوان جعل اللہ المعرفة راس ماله والعقل اصل دینه والعلم سلاحه والفقر فخره
والتقوی حرفته والیقین قوته والحکمة عقله والوفا طبعه وسلمه به آمین آنچه که بیان
بنصوص وبرہان عیان نموده اند حیات بیشک انبیاء در قبور نماز میگذارند وحی اند بالتخصیص
حضرت سید البشر صلے اللہ علیه وسلم که افضل وخاتم جملا اند زنده اند بحیات الروح و
صحیح الجسم نوعیکه بثبوت رسانید علامه مؤلف الرساله اقول انا والمعتقد انه

صلی اللہ علیہ وسلم حیّ فی قبرہ بل سائر الانبیاء وھم احیاء وان لارواحھم
تعلقا بالعالم العلوی والسفلی کما کانوا فی حالۃ الدنیا فھم بحسب القلب عرشیون
باعتبار القالب فرشیون وحیات نبینا صلی اللہ علیہ وسلم اثبت واقوی قال
القاضی ناظر ابوجعفر امیر المؤمنین مالکا فی مسجد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
فقال لہ مالک یا امیر المؤمنین لا ترفع صوتک فی ھذا المسجد فان اللہ تعالی
ادب قوما فقال لا ترفعوا اصواتکم فوق صوت النبی ومدح قوما فقال ان
الذین یغضون اصواتھم عند رسول اللہ وذم قوما فقال ان الذین ینادونک
من وراء الحجرات وان حرمتہ میتا کحرمتہ حیا فاستکان لھا ابوجعفر وقال
یا ابا عبد اللہ استقبل القبلۃ وادعو ام استقبل رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
فقال ولم تصرف وجھک عنہ وھو وسیلتک ووسیلۃ ابیک آدم علیہ السلام
الی یوم القیمۃ بل استقبلہ واستشفع بہ فیشفعک اللہ — ترجمہ مناظرہ کرد ابوجعفر
امیر المؤمنین یعنی خلیفہ منصور با امام مالک در مسجد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت وی را امام مالک ای امیر المؤمنین
بلند مکن آواز خود در این مسجد بسبب آنکہ اللہ تعالی آگاہ کردہ و ادب نمود قومی را پس گفت بلند مکنید آواز خود بر صوت نبی
صلی اللہ علیہ وسلم و مدح کرد قومی را پس گفت بتحقیق آنکسانیکہ پست کنند آواز خود بحضور رسول اللہ صلی اللہ علیہ
وسلم و مذمت کرد قومی را پس گفت بتحقیق آنکسانیکہ ندا کنند از بیرون حجرہ رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم را بے ادبانہ و بالتحقیق ثابت است حرمت نبی صلی اللہ علیہ وسلم
در حالتیکہ ذائقہ موت چشیدہ و پنہان گشتہ شدہ حرمت حیوۃ دنیوی کہ آنحضرت ذائقہ
موت نچشیدہ بود پس لرزید و ترسید ابوجعفر و گفت ای ابو عبد اللہ استقبال القبلہ نمودہ
دعا کنم یا استقبال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت امام بخلیفہ منصور چرا روی
گردانی از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بطرف کعبہ در حالتیکہ وی صلی اللہ علیہ وسلم
وسیلہ تست و وسیلہ پدر تو آدم علیہ السلام است تا یوم قیامت بلکہ متوجہ شو از کعبہ
برسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و طلب شفاعت کن کہ آن صلی اللہ علیہ وسلم شفاعت قبول کند
ترا اللہ تعالی پس بر ارباب اولو الالباب ظاہر است کہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم زندہ اند در

نفس حیات نبی صلے اللہ علیہ وسلم عام بود حاجت استقبال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
نبود کہ بطرف روضہ منورہ متوجہ شود و محقق حقائق شریعت مبین دقائق طریقت
علامۃ العلوم شیخ محی الدین ابن العربی قدس اللہ تعالیٰ سرہ در تفسیر خود مینویسد والرسول
مطلع علی مرتبۃ کل متدین بدینہ فی دینہ وحقیقتہ التی ہو علیہا من دینہ وحجابہ
الذی ہو بہ محجوب عن کمال دینہ فہو یعرف ذنوبہم وحدود ایمانہم واعمالہم و
حسناتہم وسیأتہم واخلاصہم و نفاقہم وغیر ذلک بنور الحق وامتہ یعرفون
ذلک من سائر الامم بنورہ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّم وہمچنین خاتم المفسرین شاہ
عبد العزیز دہلوی قدس اللہ سرہ العزیز در تحت آیۃ وَیَکُوْنَ الرَّسُوْلُ عَلَیْکُمْ شَہِیْدًا
مینویسند یعنی باشد رسول شما بر شما گواہ زیرا کہ او مطلع است بنور نبوت بر رتبہ ہر متدین
بدین خود کہ در کدام درجہ از دین من رسیدہ وحقیقت ایمان او چیست وحجابیکہ بدان از
ترقی ماندہ است کدام است پس او مے شناسد گناہان شمارا و درجات ایمان شمارا و
نیک و بد شمارا و اخلاص و نفاق شمارا فقط پس از لفظ میشناسد و از لفظ نور نبوت ظاہر
وباہر ست کہ وے صلے اللہ علیہ وسلم حیات اند فتأمل اَللّٰہُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلِاِخْوَانِنَا
الَّذِیْنَ سَبَقُوْنَا بِالْاِیْمَانِ وَاعْفُ عَنَّا وَتَجَاوَزْ بِحَیَاتِ نَبِیِّکَ الْکَرِیْمِ اِنَّکَ
تَہْدِیْ مَنْ تَشَآءُ اِلٰی صِرَاطٍ مُّسْتَقِیْمٍ

کتبہ فقیر محمد عبد اللہ عفی عنہ وارثی ابن لینا حاجی الحرمین الشریفین مولوی فضل الٰہی صاحب ادام اللہ تعالیٰ
سنہ ۱۳۰۹ھ بالفیوض اللاتناہی ساکن قریہ کوٹ ڈارث از مضافات وزیرآباد سنہ ۱۸۹۰ع

MUSLIM UNIVERSITY

تقریظ

مولانا مولوی غلام محمد صاحب ہوشیارپوری

نحمد اللہ وحدہ ونصلی علی من لا نبی بعدہ - اما بعد
فما فی ہذہ الرسالۃ التی الفہا الواقف نکات المعقول
والمنقول العریف لغوامض الفروع والاصول الذکی
التوحد مولانا الحافظ مولوی مشتاق احمد سلمہ اللہ
الاحد مقرون بالحق والصواب مقبول عند
اولی الالباب دلائلہا رشیقۃ المرام وبراہینہا
انیقۃ النظام اللہم اجعلہا نافعۃ للمسلمین ودافعۃ
لشبہ الضالین - آمین -

خادم العلماء فقیر غلام محمد ہوشیارپوری عفی اللہ عنہ

کتبہ اشفاق احمد خان عفی عنہ ساکن شہر میرٹھ تلمیذ جناب منشی محمد حسین صاحب

٣٨٢ت

DUE DATE

ف
٢٩٤٦٢٥

٦٣٤٣

٢٩٤٤٢٥ ٢٣٤٣ ٢٨٢ ت

[illegible]

ق
٢٩٤٤٢٥ ٢٣٤٣ ٢٨٢ ت

تبشير الاصفياء باثبات حياة الانبياء

Date	No.	Date	No.